

Підтримка
застосування правил
державної допомоги
в Україні

YOU
CONTROL

ЦЕНТР
ЕКОНОМІЧНОЇ
СТРАТЕГІЇ

ПРЯМУЄМО
РАЗОМ

ЯК ФІНАНСУВАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ОБМЕЖУЄ КОНКУРЕНЦІЮ?

Попередні результати дослідження

ДАТА: 21 лютого 2020

ПІДГОТУВАЛИ: Богдан Прохоров, економіст

Онуфрій Лоневський, молодший економіст

ЩО ДОСЛІДЖУЄМО? | ПЛАН ДОПОВІДІ

- Комунальні підприємства: масштаб проблеми
- Дослідження прикладів
- Чи потрібні КП громадам, та які саме?

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

1. Конфлікт інтересів місцевої влади як власника і замовника послуг КП
2. Відсутність повної і загальнодоступної інформації про стан КП
3. Спотворення конкуренції через отримання державної допомоги
4. Корупція і непрозорість
5. Збитковість

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

1. Конфлікт інтересів місцевої влади як власника і замовника послуг КП
2. Відсутність повної і загальнодоступної інформації про стан КП
3. Спотворення конкуренції через отримання державної допомоги
4. Корупція і непрозорість
5. Збитковість

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: ЗВІТНІСТЬ І КОНТРОЛЬ

КП підконтрольні тільки місцевим органам влади: це створює конфлікт інтересів

- Закон про місцеве самоврядування та Господарський кодекс.
- Відповідно до них, вони підзвітні виключно органам місцевого самоврядування, рішенням яких вони створені.
- Наглядові ради створюються лише за «доброї волі» місцевих рад.

Але КП регулюють:

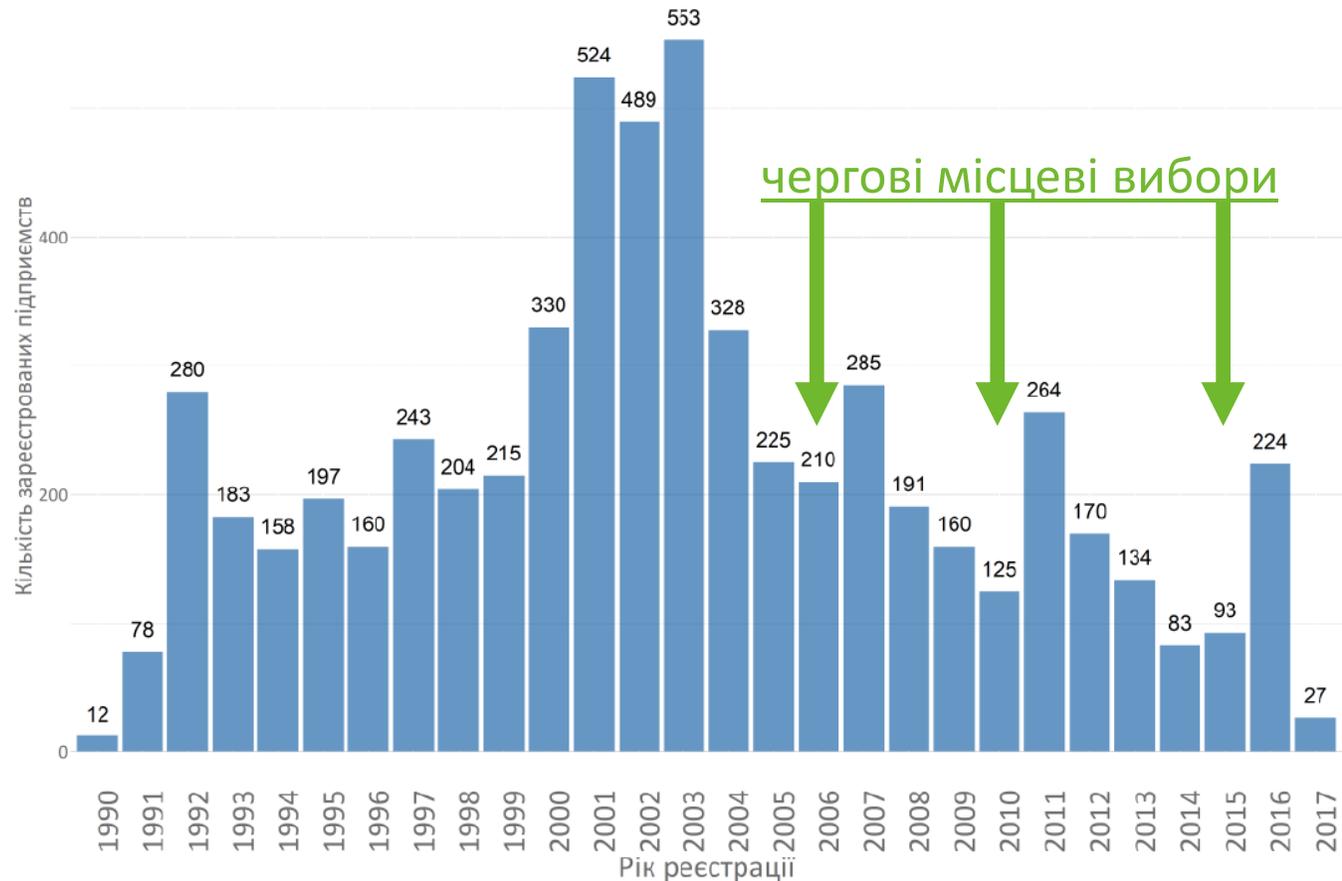
- Мінекономіки, АМКУ: у сфері закупівель
- АМКУ: у сфері отримання держдопомоги
- Мінрегіон:
  - визначення порядку застосування кошторисної нормативної бази у будівництві, що здійснюється із залученням коштів КП
  - пропозиції щодо порядків формування тарифів на комунальні послуги, що встановлюються органами місцевого самоврядування

НАЙБІЛЬШЕ КП РЕЄСТРУВАЛОСЬ ПІСЛЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Політики створюють КП в залежності від власних інтересів

Ризики:

- Призначення директорів КП з числа депутатів місцевої ради
- Необов'язковість наглядових рад
- Преференції з боку клієнтів – бюджетних установ
- Залежність діяльності від політичної доцільності

Примітка. Вибірка обмежена компаніями, по яких було можливо знайти фінансову звітність у відкритих джерелах

Дані надано: **YOU CONTROL**

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

1. Конфлікт інтересів місцевої влади як власника і замовника послуг КП
- 2. Відсутність повної і загальнодоступної інформації про стан КП**
3. Спотворення конкуренції через отримання державної допомоги
4. Корупція і непрозорість
5. Збитковість

КП, СКІЛЬКИ ВАС?

Обмеженість інформації заважає аналізувати КП, що використовують публічні кошти.

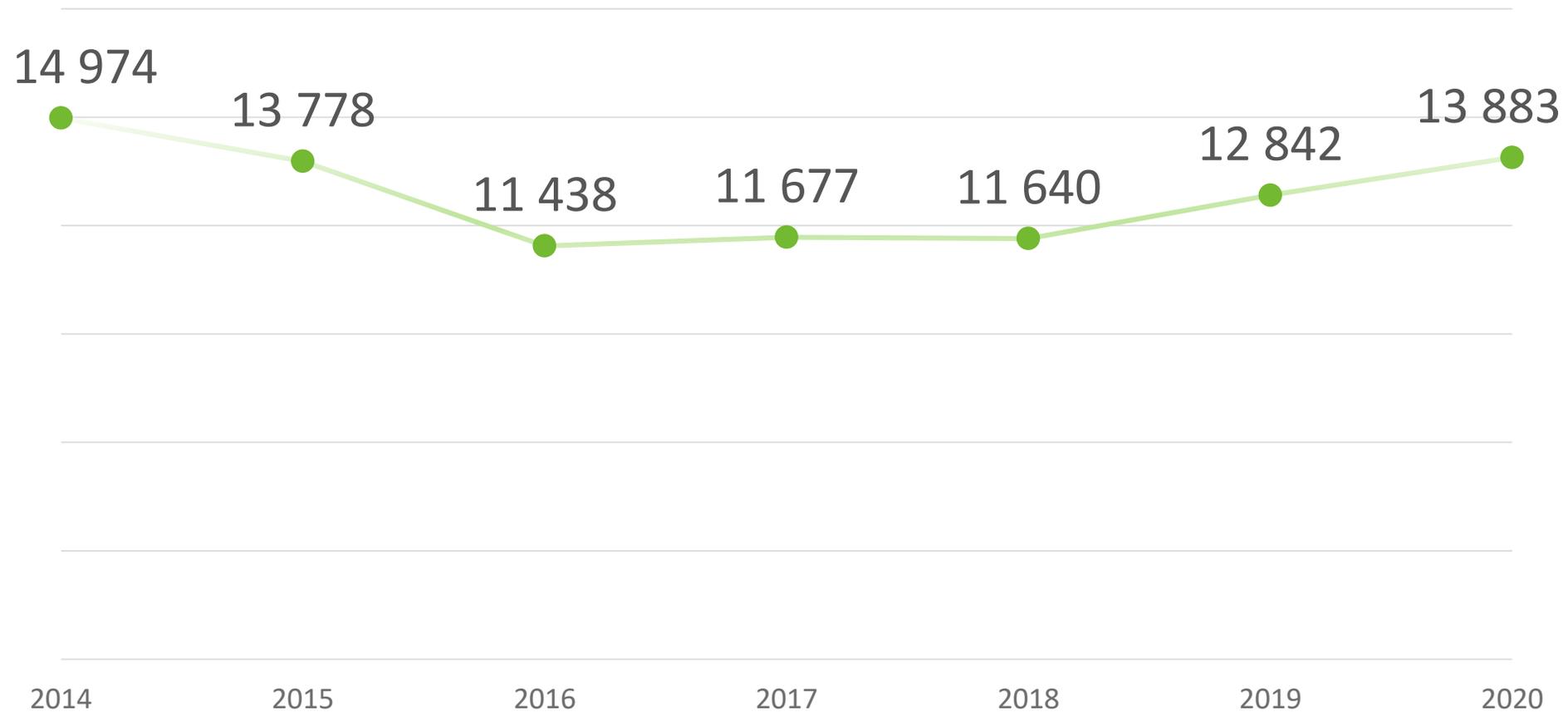
Джерела інформації про комунальні підприємства:

- Сайти органів місцевого самоврядування
- ЄДР / Держстат
- YouControl, OpenDataBot
- Портал використання публічних коштів spending.gov.ua
- Портал державної допомоги

КП, СКІЛЬКИ ВАС?

Кількість комунальних підприємств збільшується

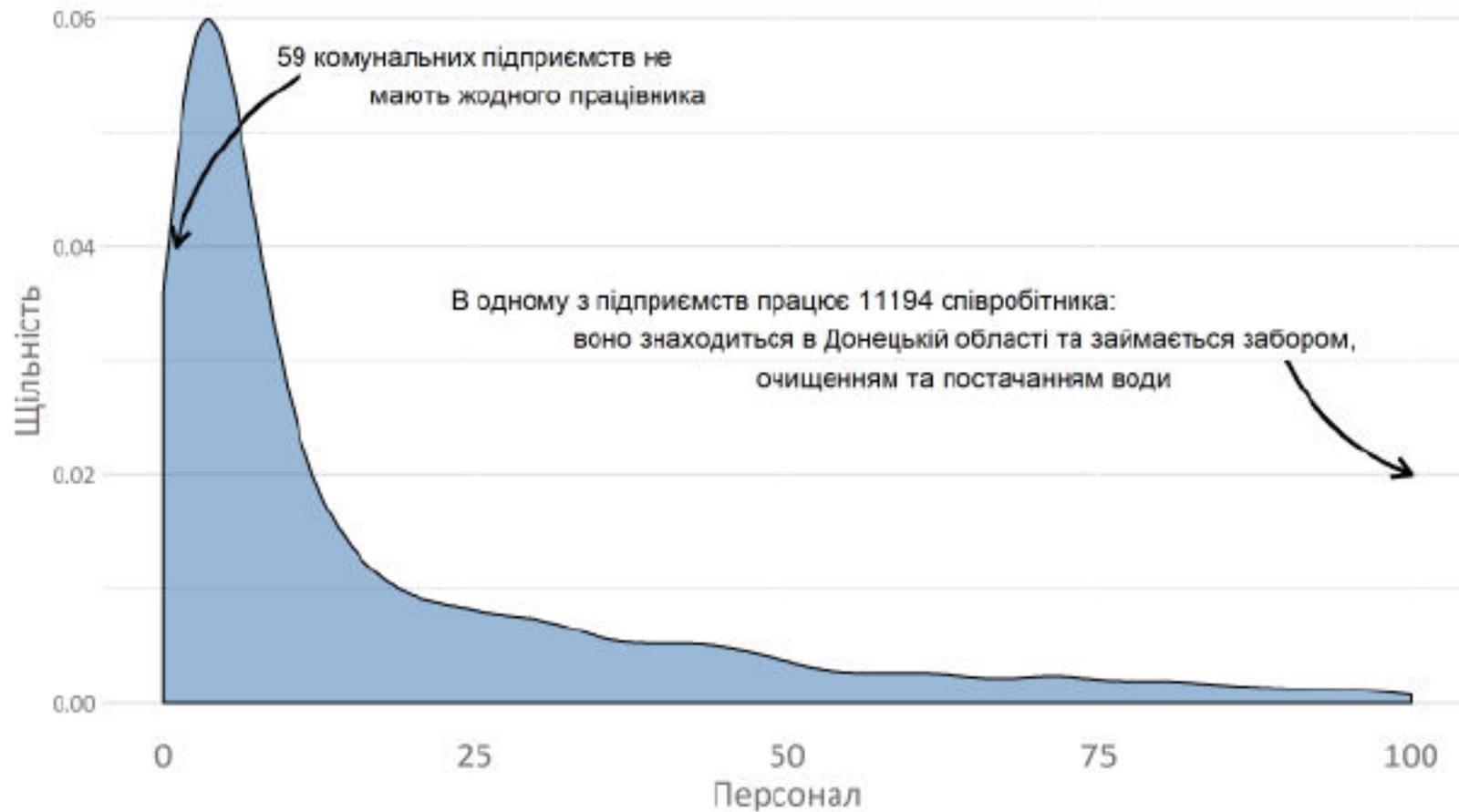

Джерело: Держстат України

В ЯКИХ СФЕРАХ ДІЮТЬ?

СКІЛЬКИ ЛЮДЕЙ КП ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ РОБОТОЮ? - 332,7 ТИСЯЧ ОСІБ

Примітка. Вибірка обмежена компаніями, по яких було можливо знайти фінансову звітність у відкритих джерелах

Дані надано: **YOU CONTROL**

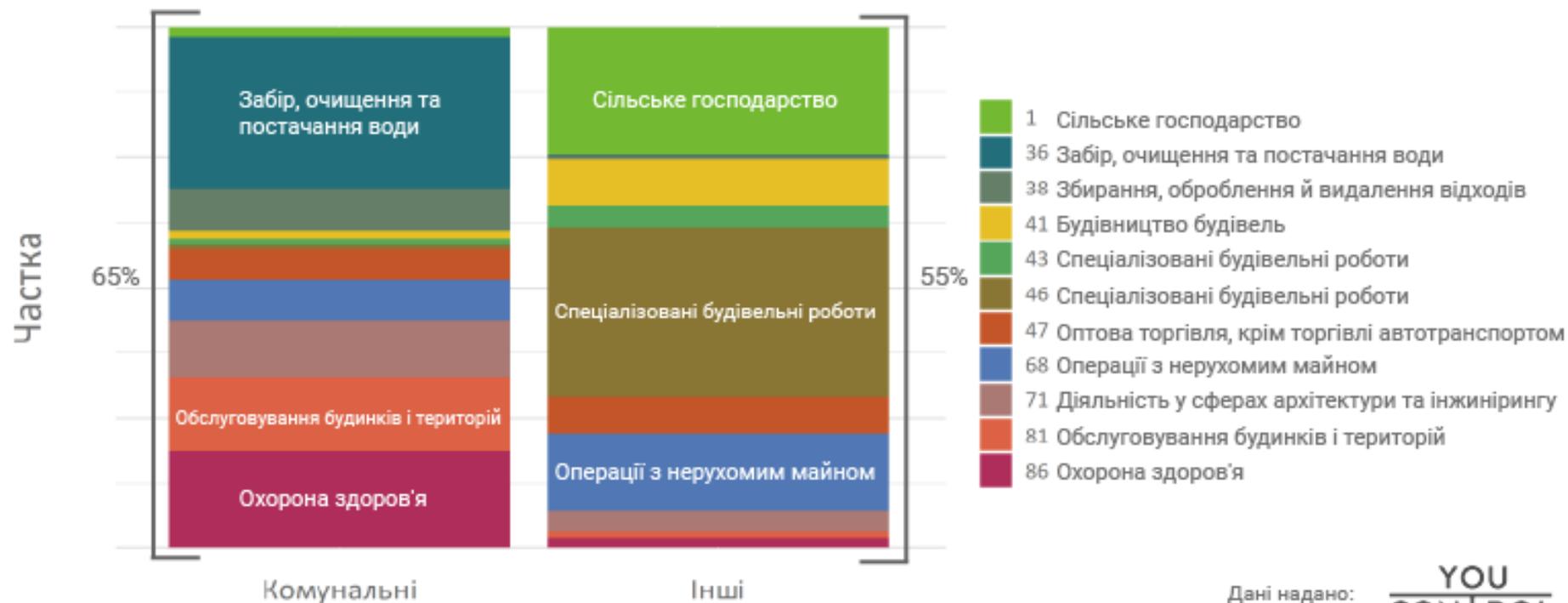

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

1. Конфлікт інтересів місцевої влади як власника і замовника послуг КП
2. Відсутність повної і загальнодоступної інформації про стан КП
3. **Спотворення конкуренції**
4. Корупція і непрозорість
5. Збитковість

КП ТА ВСІ ІНШІ ПІДПРИЄМСТВА ПРАЦЮЮТЬ ПЕРЕВАЖНО НА РІЗНИХ РИНКАХ

Лише близько 20% КП є природними монополіями, решта працює на конкурентних ринках

Примітка. Вибірка обмежена компаніями, по яких було можливо знайти фінансову звітність у відкритих джерелах

20% ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ НЕ МАЮТЬ ОБМЕЖУВАТИ КОНКУРЕНЦІЮ НА СУМІЖНИХ РИНКАХ

Ринки природних монополій	Потенційно конкурентні ринки
<ul style="list-style-type: none"> • централізоване водопостачання й водовідведення	<ul style="list-style-type: none"> • виробництво й постачання теплової енергії
<ul style="list-style-type: none"> • транспортування теплової енергії	<ul style="list-style-type: none"> • поводження з побутовими відходами, у тому числі перероблення побутових відходів
<ul style="list-style-type: none"> • захоронення побутових відходів	<ul style="list-style-type: none"> • послуга з управління багатоквартирним будинком

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА: ЩО ЦЕ І ЧОМУ ВАЖЛИВО

349 справ щодо КП, з них у 15 – недопустима державна допомога

Державна підтримка є держдопомогою, якщо:

- підтримка надається суб'єкту господарювання;
- здійснюється за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів;
- створює переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності;
- спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції.

Закон про державну допомогу набрав чинності 1 липня 2017 року.

Всі розпорядники публічних фінансів упродовж року мали:

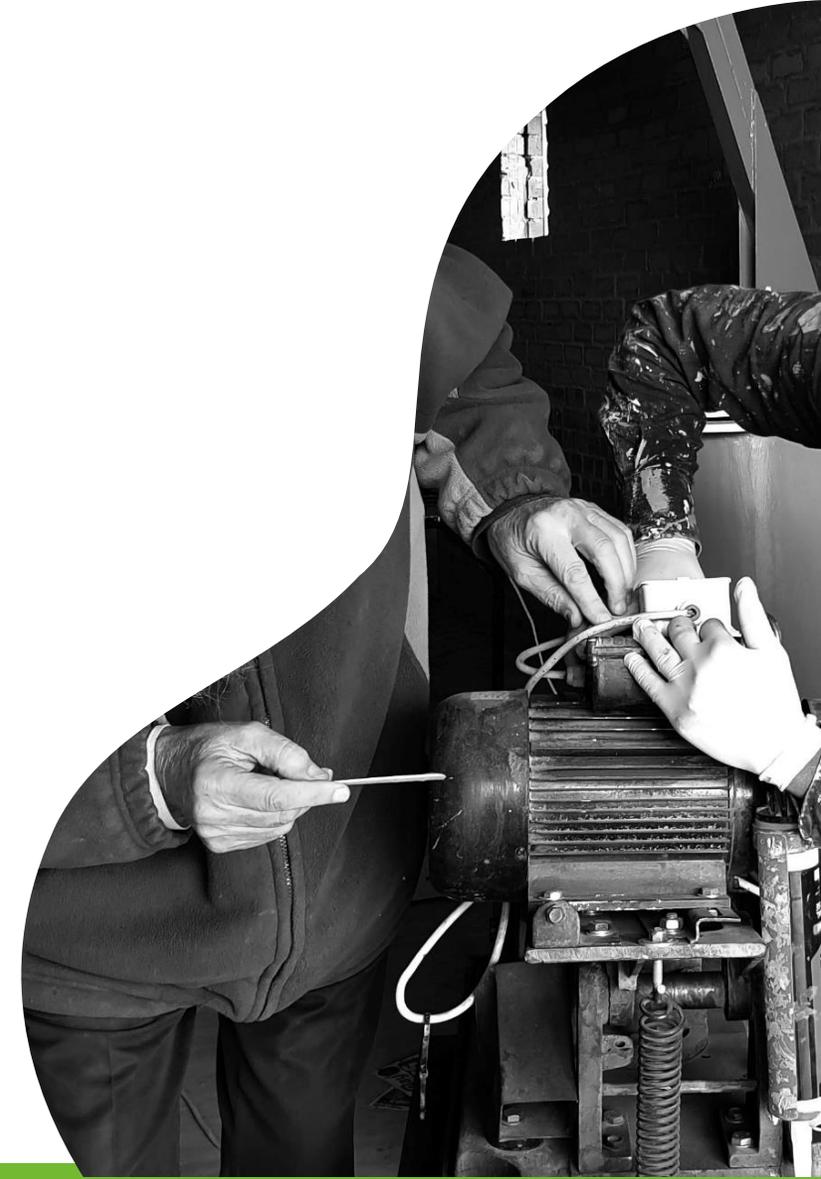
- *подати до АМКУ повідомлення щодо діючих на той момент програм державної допомоги, отримати рішення АМКУ (є / не є державною допомогою, допустима чи недопустима) та*
- *упродовж максимум 5 років (до 1 липня 2022 року) виправити можливі порушення її надання.*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА НА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНО ВАЖЛИВИХ ПОСЛУГ

Критерії Altmark

Надання підтримки суб'єкту, що надає послуги загального економічного інтересу (ПЗЕІ) не є державною допомогою, якщо:

- Отримувач допомоги фактично надає чітко визначені послуги
- Визначені заздалегідь, об'єктивно і прозоро параметри обчислення компенсації
- Компенсація **не є надмірною** (з урахуванням витрат на надання ПЗЕІ, доходу та розумного рівня прибутку)
- Якщо не обирається на публічних закупівлях – визначається на підставі аналізу витрат типового суб'єкта господарювання, **добре керованого та належно забезпеченого активами**

КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

- Конфлікт інтересів місцевої влади як власника і замовника послуг КП
- Відсутність повної і загальнодоступної інформації про стан КП
- Спотворення конкуренції через отримання державної допомоги
- **Корупція і непрозорість**
- Збитковість

КОМУНО-ФОПИ: ДИРЕКТОРИ КП

Розслідування Dozorro, 2019 рік

КП “Комунсервіс” (Первомайськ Миколаївської області)

- Благоустрій, вивезення ТПВ, ритуальні послуги тощо.
- З 2016 року директор як ФОП отримав 105 прямих угод з установами міста на **10 млн грн**

КП громадського харчування школярів (Личаківський район м. Львова)

- КП “створене з метою отримання прибутку від здійснення та реалізації кулінарної продукції власного виробництва та забезпечення торговельного обслуговування учнів та працівників шкіл і населення міста відповідно до затверджених правил роботи закладів громадського харчування”
- Директор як ФОП виграв 17 державних закупівель на **11 млн грн** на харчування школярів, надаючи кейтерингові послуги чи продаючи м’ясо.

ЖЕК “Експрес” (смт. Таромське, м. Дніпро)

- Ремонт будинків, очистка прибудинкових територій, посадка зелених насаджень і т.п.
- З 2017 року директор як ФОП виграв тендери та отримав прямі підряди від Управління майном смт. на **2,7 млн грн**

НЕПРОЗОРИСТЬ

- Відсутність повних даних на Єдиному порталі публічних фінансів
- Різні форми звітності та відображення трансфертів в бюджетах міст
- Неподання повідомлень про державну допомогу КП в малих містах
- Підзвітність виключно місцевій владі

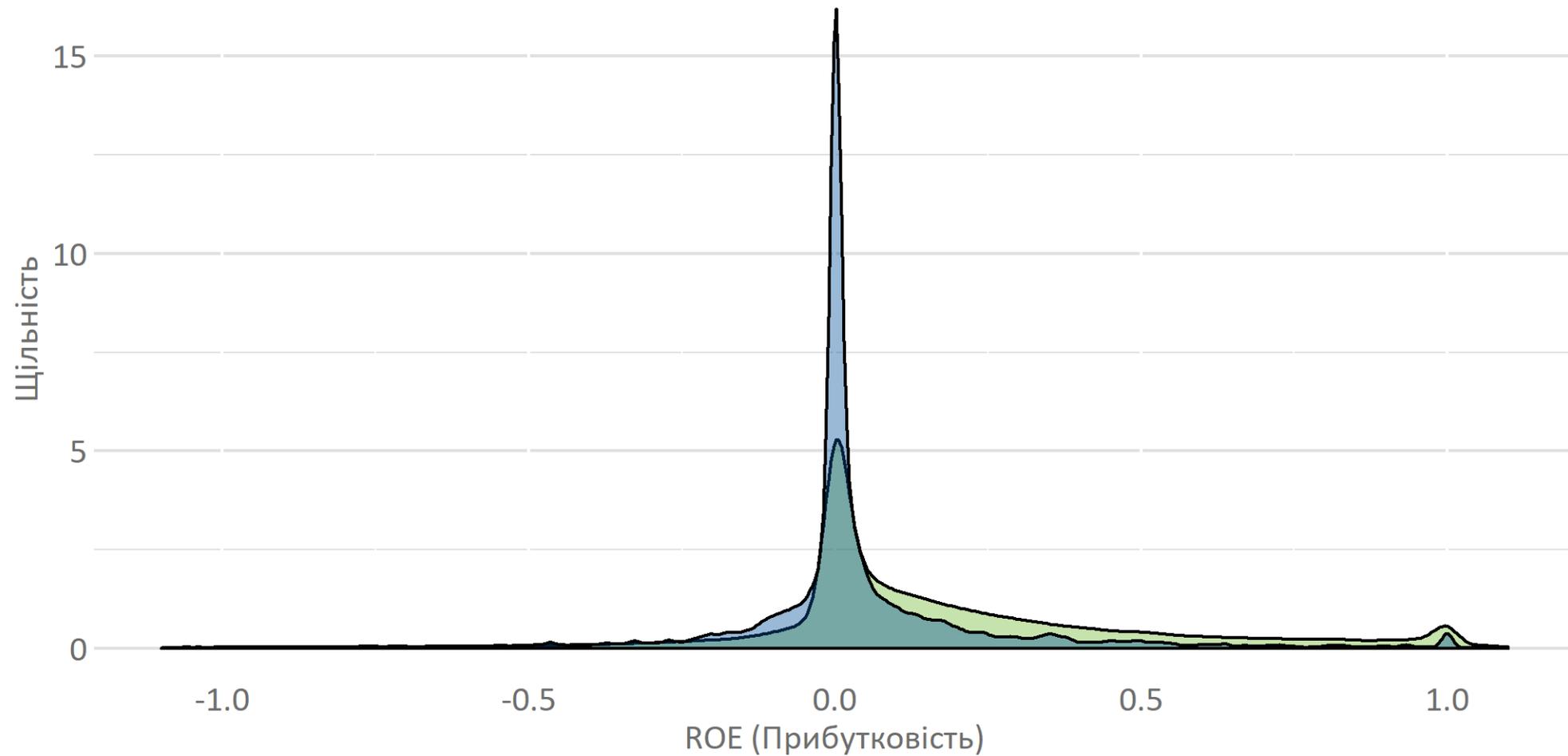

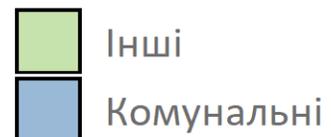
КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: МАСШТАБ ПРОБЛЕМИ

- Конфлікт інтересів місцевої влади як власника і замовника послуг КП
- Відсутність повної і загальнодоступної інформації про стан КП
- Спотворення конкуренції через отримання державної допомоги
- Корупція і непрозорість
- **Збитковість**

НЕ ПРИНОСЯТЬ ПРИБУТКУ, АЛЕ ЧИ МАЮТЬ?

Примітка. Вибірка обмежена компаніями, по яких було можливо знайти фінансову звітність у відкритих джерелах

Дані надано: **YOU CONTROL**

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИКЛАДІВ

КЕЙС 1. МУНІЦИПАЛЬНІ ПОЛІЦІЇ, ОХОРОНИ, ВАРТИ

- Охоронні ліцензії: більше 7 тисяч
- Не всі пропонують послуги на ринку охорони
- 43 ліцензії – комунальним підприємствам, з них 24 – муніципальні «варти» і «охорони», для яких охорона є основним видом діяльності
- Діє «Національна поліція», «Поліція охорони» та громадські формування при ОМС

КП «Муніципальна охорона» м. Києва
Створена у вересні 2017 року
Мета: «для економії бюджетних коштів»
при охороні комунальних об'єктів
По факту – працевлаштовує громадське
формування «Муніципальна варта»
Продає власні послуги на ринку

Вінниця, КП «Муніципальна поліція»
Окрема бюджетна програма «На варті
міського порядку» - трансферти на 40,3
млн грн за 2018-2019 рр.
1,4 млн грн поповнення статутного
капіталу за 2018-2019 рр.

КЕЙС 2. КОМУНАЛЬНІ ЗМІ

Не потрібні за наявності суспільного і приватних телеканалів

Южненська міське телебачення «МИГ» створено, зокрема, для:

- «висвітлення суспільно-політичного життя міста, області, країни»
- «сприяння зміцненню міжнародних зв'язків України, зростанню її авторитету в світі»

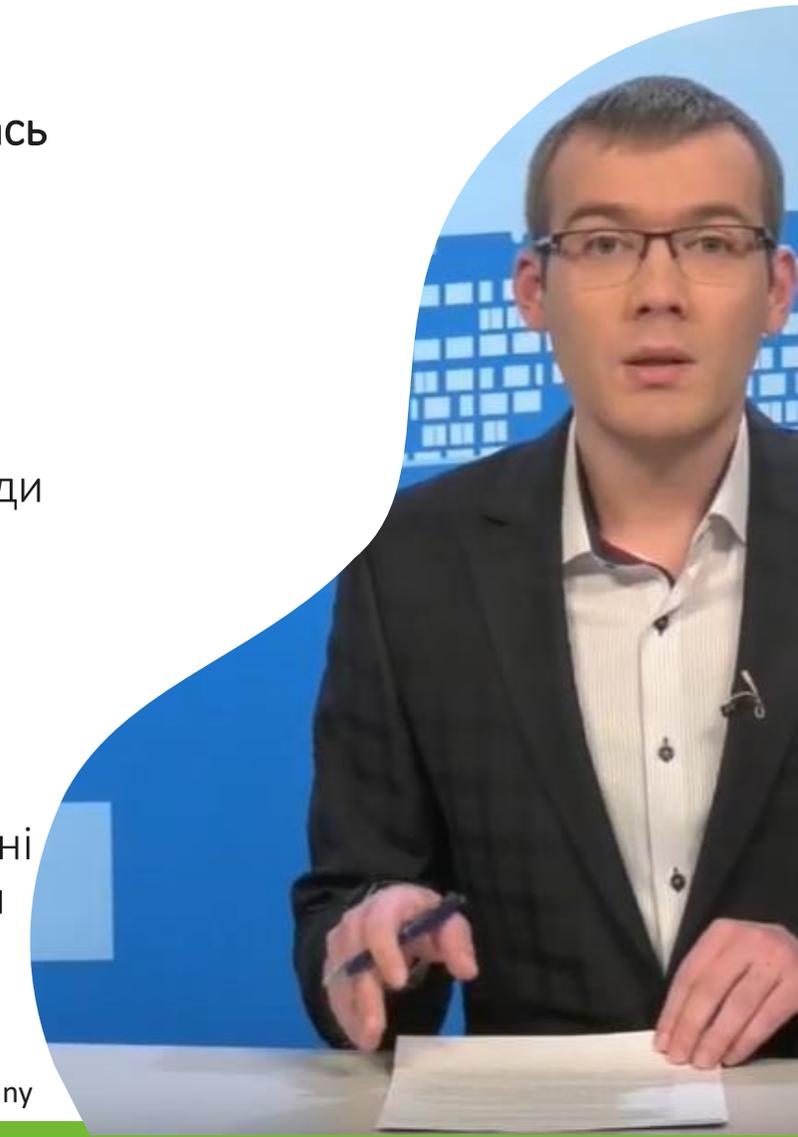
Має отримати 7 млн грн за 2018-2020 рр. на оплату праці та придбання активів

АМКУ визнав державну допомогу допустимою (за умови виконання зобов'язань ПЗЕІ)

А тим часом...

31 грудня 2019 офіційно завершилась реформа комунальних ЗМІ

- Закон «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» (2016 рік)
- Основна ідея – вихід органів влади з засновників ЗМІ
- Протягом трьох років реалізації закону було реформовано 615 видань, з них 569 комунальних (97% від загальної кількості)
- Проект закону №2693: комунальні ЗМІ повинні мати наглядові ради

КЕЙС 3. КОМУНАЛЬНИЙ ТЕЛЕКОМ-ОПЕРАТОР

Приклад «кишенькового» КП

Ірпінськомунікаціясервіс працює на конкурентному ринку, а очолює його депутат міськради. Усі освітні та інші комунальні установи міста підключені до його послуг.

Статутний капітал:

- 2017: 1,01 млн грн
- 2019: 7,39 млн грн
- 2020: **9,59 млн грн (проєкт)**

Сукупні платежі на рахунок підприємства з моменту утворення:

646 тис. грн, з них:

- 393,5 тис. грн від Управління освіти і науки
- 23,9 тис. грн від Військової частини

КЕЙС 4. УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

КП «Автотранспортне підприємство 0628», м. Житомир

- Вивезення побутових відходів є послугою загального економічного інтересу (ПЗЕІ)
- На надання послуги має проводитись конкурс
- У 2017 році в результаті проведення конкурсу було обрано трьох виконавців (в т. ч. КП «АТП0628»)
- Одночасно займається благоустроєм – прибиранням вулиць, парків та скверів, їх утриманням
- 18,99 млн грн передбачалось виділити на закупівлю спецтехніки та запчастин до неї (упродовж 2018-2020 рр.)
- Визнано АМКУ недопустимою державною допомогою

КЕЙС 5. ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Комунальні лікарні і аптеки

Лікарні – приклад централізованого переведення бюджетних установ в комунальні

- Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я»
- Лікарні – автономізовані, у формі некомерційних комунальних підприємств

Аптеки – приклад отримання преференцій

- Нижча орендна ставка (2% замість 8%)
- Розміщення в лікарнях – недоотримання прибутку від оренди
- Нечесна конкуренція

Назва	Кількість
КП «Фармація» (м. Київ)	100+
ОКП «Фармація» (Дніпропетровська обл.)	132
ОКП «Ліки України» (Чернігівська область)	110+
«ПОЛТАВАФАРМ» (Полтавська область)	200+
ОКП «Фармація» (м. Черкаси)	108

КЕЙС 6. ФУНКЦІЯ ЗАМОВНИКА

На будівництво, реконструкцію і ремонт комунального майна

Функції замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт повинні делегуватися на конкурсній основі або виконуватися місцевими адміністраціями самостійно

Департамент будівництва та житлового забезпечення КМДА передав функції замовника будівництва наступним КП (за 2,5% від суми замовлення):

- "Спецжитлофонд" - 270 млн грн.
- "Інженерний центр" - 270 млн грн.
- "Житлоінвестбуд-УКБ" - 900 млн грн.
- "Житло-сервіс" - 2 млн грн.

АМКУ зобов'язав КМДА повернути державну допомогу до бюджету

ЧИ ПОТРІБНІ КП ГРОМАДАМ, ТА ЯКІ САМЕ?

ПОЛІТИКА ВЛАСНОСТІ. ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ?

Основні засади впровадження політики власності щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки

- винятковість державної власності
- визначення чітких цілей діяльності суб'єктами господарювання
- паритетність в регулюванні державними та приватними компаніями, крім діяльності, пов'язаної із досягненням некомерційних цілей
- розмежування функцій власника і регулятора
- професійність в управлінні суб'єктами господарювання
- функціонування при дотриманні прозорості
- соціальна відповідальність суб'єктів господарювання

ЯК МИ БАЧИМО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ?

На основі «Основних засад державної власності»

- **ВИНЯТКОВІСТЬ** комунальної власності – комунальними можуть лишатись природні монополії, соціо-культурні та життєво необхідні громаді заклади
- де можливо, замість КП – бюджетна установа / тендер / ДПП
- визначення **чітких некомерційних цілей** діяльності – пропозиції місцевих рад щодо створення мають «верифікуватися» на національному рівні
- **АМКУ** – кращий контроль отримання держдопомоги та (потенційного) викривлення конкуренції
- Має бути створена **модель корпоративного управління** для КП – політика власності, ОПФ, мандат наглядових рад, системи внутрішнього та зовнішнього контролю

ЩО МОЖЕ СТАТИ НА ЗАВАДІ ВПРОВАДЖЕННЮ РЕФОРМ

Конституція України. Стаття 143.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; [...] утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

office@ces.org.ua

[Центр економічної стратегії / Centre for Economic Strategy](#)

Що з економікою?
<https://t.me/thinktankces>

CES Ukraine
[**@ces_ukraine**](#)

<https://ces.org.ua/>